Ψηφιακός κόσμος και πραγματική ζωή (Φωτόπουλος Νίκος, Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 11 Δεκεμβρίου, 2019

Στην "κοινωνία της πληροφορίας" είναι πραγματικά άτοπο να γράψεις κατά της τεχνολογίας, ή να αμφισβητήσεις τις απεριόριστες δυνατότητες και ευκαιρίες που αυτή προσφέρει για επικοινωνία, αλληλόδραση και συμμετοχή σε κάθε λογής δίκτυα. Κι αυτό γιατί ο ψηφιακός κόσμος μας, μέσω των δικτύων, έγινε πιο αλληλένδετος, πιο συναρτησιακά εξαρτώμενος, πιο περίπλοκος και ταυτόχρονα πιο άμεσος, έστω και μέσω πολλαπλών διαμεσολαβήσεων.

Επί της ουσίας, ακόμα και αν αισθανόμαστε την κυριαρχία μιας απρόσωπης τεχνολογικής ορθολογικότητας ως ανερχόμενης ηγεμονίας πάνω στον άνθρωπο και τις σχέσεις του, είμαστε απερίφραστα υποχρεωμένοι να την αντιμετωπίσουμε ενεργητικά. Οι δυνατότητες που μας παρέχουν οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας στο ψηφιακό περιβάλλον είναι τεράστιες.

Facebook, twitter, instagram, βιντεοκλήσεις, chatting, skype, εξ αποστάσεως μάθηση, ασύγχρονη εκπαίδευση, e-learning, e-commerce, e-presence, e-marketing και τόσα άλλα εργαλεία και διαδικασίες εισχωρούν καθημερινά στο βιόκοσμό μας, ενώνοντας διαδικτυακά τις ζωές των ανθρώπων με αμέτρητους τρόπους. Από την κατανάλωση, τη διασκέδαση, τη χαλαρή και την απερίσκεπτη πλοήγηση στον διαδικτυακό ωκεανό, μέχρι την ενημέρωση, την εκπαίδευση, την κουλτούρα και τον πολιτισμό.

Την ίδια στιγμή στο βασίλειο του ψηφιακού σύμπαντος βλέπω γύρω μου **ανθρώπους μοναχικούς**. Ξεγελούν την έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας μέσα από όλα αυτά, παραμένοντας εγκιβωτισμένοι σε ένα εικονικό, πολλαπλώς διαμεσολαβημένο περιβάλλον, γεμάτο sms, mms, photos, videos, αναρτήσεις του εφήμερου και άλλα παράγωγα μιας διαδικασίας τόσο, μα τόσο ανεπαίσθητα αφομοιωτικής και ταυτόχρονα "ιμπεριαλιστικής".

Κάθε δωμάτιο και συσκευή, κάθε γωνιά και δίκτυο, κάθε σπιθαμή του χώρου και ασύρματο wi-fi, στοιχεία που καθιστούν τα κάθε λογής πληκτρολόγια προέκταση του μυαλού και των χεριών μας. Μας μετατρέπουν σε συστατικά ενός αόρατου ιστού, όπου τα πάντα διασυνδέονται με τρόπο αφοπλιστικό και ταυτόχρονα "ψυχαναγκαστικό". Κι όλα αυτά γιατί σε όλους μας θα υπάρχει πάντα η κοινή ανάγκη να έρθουμε πιο κοντά, να νιώσουμε εγγύτερα, να δηλώσουμε την παρουσία μας, να αναδείξουμε τη διαφορά μας μέσα στο αδιαφοροποίητο και μονοδιάστατο μονοπάτι της καθημερινής οξείδωσης.

Ο φόβος της μοναξιάς, ο τρόμος της συνύπαρξης

Μερικές φορές αισθάνομαι πως αυτό που κυριαρχεί είναι τόσο **ο φόβος της μοναξιάς όσο και ο τρόμος της συνύπαρξης** . Από το να μιλήσουμε απευθείας, ή να επιδιώξουμε μία διά ζώσης συνάντηση, ενδεχομένως να μας φαίνεται ευκολότερο να στείλουμε ένα sms, ένα email, ή ένα μήνυμα στο messenger κ.ο.κ. Λες και απευχόμαστε την άμεση επαφή αφού μας διευκολύνει η ασφαλής απόσταση της διαμεσολάβησης που το μέσο μάς παρέχει.

Ή σε άλλες πιο ακραίες περιπτώσεις, ορισμένοι ξεγελούν την αδυναμία απόκτησης υπαρκτών φίλων μέσα από τη ψευδαίσθηση που τους παρέχουν οι διαδικτυακές συντροφιές. Αυτό έχει συνέπεια να εγκαταλείπουν την προσπάθεια να βγουν από τον προστατευτικό θώκο της οθόνης και να γευτούν τους χυμούς της αληθινής ζωής.

Το ανέφερα και στην αρχή. Είναι πραγματικά άτοπο να γράψεις εναντίον της ψηφιακής τεχνολογίας και των απεριόριστων δυνατοτήτων που παρέχει για επικοινωνία και αλληλόδραση σε ένα πλαίσιο που οι παραδοσιακές χωροχρονικές δεσμεύσεις τείνουν ουσιαστικά να καταργηθούν οριστικά. Το αντίθετο μάλιστα. Ωστόσο, **η έλλογη χρήση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αναδύονται δεν είναι πάντα αυτονόητη**.

Και εδώ ακριβώς τίθεται το γνωστό σε όλους ερώτημα: **Πότε ελέγχεις εσύ τα εργαλεία που η τεχνολογία σου παρέχει και πότε σε ελέγχουν αυτά; Πότε ο άνθρωπος καθίσταται το κυρίαρχο δρων υποκείμενο και πότε "εργαλειοποιείται", ή χειραγωγείται μετατρεπόμενος σε αντικείμενο μιας απρόσωπης συνθήκης, από την οποία ετεροκαθορίζεται ως παθητικός χρήστης;** Είναι σαφές πως η παθογένεια αυτή δεν ισχύει για όλους, ούτε αφορά τον καθένα μας με τον ίδιο τρόπο.

Ψηφιακός "γραμματισμός"

Πολλοί αναφερόμενοι στο ζήτημα της χρήσης των νέων τεχνολογιών στο πεδίο της πληροφορίας, των δικτύων και της επικοινωνίας κάνουν λόγο για την έλλειψη αυτού που αποκαλούμε "ψηφιακός γραμματισμός". Ωστόσο, είναι αναγκαίο να επαναπροδιορίζουμε διαρκώς τον όρο "γραμματισμός" (literacy), αναγνωρίζοντας μέσα του τη δυνατότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται, να κατανοεί, να ερμηνεύει, να ασκεί κριτικό έλεγχο, να διαχειρίζεται, να αναλύει, να συνθέτει και να λειτουργεί σε πολλαπλά περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας. Αυτά μπορούν να αφορούν το γραπτό ή προφορικό λόγο ή άλλα μη γλωσσικά κείμενα όπως εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο κ.ο.κ.

Ειδικότερα, ο "ψηφιακός γραμματισμός" αποσκοπεί στην ανάπτυξη των ικανοτήτων χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας, των εργαλείων επικοινωνίας και δημιουργίας δικτύων στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας πραγματικότητας, όπου η πληροφορία κινείται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Επιπροσθέτως, περικλείει τις ικανότητες οργάνωσης, ταξινόμησης, ανάλυσης και ερμηνείας των πληροφοριών, της ανάπτυξης αλλά και αποκωδικοποίησης των παραγόμενων νοημάτων, μέσω της χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας και άλλων συναφών εργαλείων.

Είναι σαφές πως ο "ψηφιακός γραμματισμός", ως μια δομημένη, έλλογη και κριτική διαδικασία της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας, των εργαλείων επικοινωνιών και των δικτύων, καλείται να αποτελέσει μια νέα συνθήκη την οποία επιβάλλεται να συμπεριλάβουμε στην καθημερινότητά μας. Όχι ως συμβατική επιταγή, αλλά ως ουσιαστική παιδεία, κοινωνική συνείδηση και στάση ζωής απέναντι στις νέες τεχνολογίες, τα δίκτυα πληροφοριών αλλά και τα μέσα επικοινωνίας ευρύτερα.

Είναι, όμως, επιθυμητή από το κυρίαρχο σύστημα που προωθεί την "κοινωνία της πληροφορίας" μια τέτοια στάση απέναντι στη ψηφιακή τεχνολογία, τα δίκτυα και τις επικοινωνίες; **Προωθείται μια κριτική και ταυτόχρονα εποικοδομητική συνείδηση απέναντι στη χρήση των τεχνολογιών επικοινωνίας;**

Χωρίς προαπαιτούμενα

Δεν θα σταθώ μόνο στο ακανθώδες ζήτημα της ελλιπούς εκπαίδευσης, ή της **απουσίας μιας συστηματικής αγωγής απέναντι στο ευρύτερο ψηφιακό επικοινωνιακό περιβάλλον**. Εκείνο που με προβληματίζει περισσότερο, είναι πως **ανήλικοι και ενήλικες εισέρχονται στον κόσμο της ψηφιακής επικοινωνίας, χωρίς γνώση, αισθητική αγωγή, ηθικό και αξιακό πλαίσιο δεοντολογίας και άλλα πολλά αναγκαία προαπαιτούμενα.**

Κι αυτό για παράδειγμα, αντανακλάται έντονα, στην τόσο ενδιαφέρουσα και ταυτόχρονα προβληματική καθημερινότητα του Διαδικτύου. Η ίδια ασχήμια που κατακλύζει το δημόσιο χώρο αντανακλάται και στις μικροοθόνες του ιδιωτικού μας βίου. Καθημερινά βλέπεις ένα σύννεφο κακογουστιάς, ψυχοπαθολογίας, επιθετικότητας και ασημαντότητας να σκοτεινιάζει τη χρήση του Διαδικτύου, αλλά και των άλλων εργαλείων επικοινωνίας.

Είναι προφανές πως ακόμα και αν οι υποψιασμένοι, ή οι έχοντες επίγνωση των κινδύνων είναι σε θέση να προφυλάσσονται από την ασχήμια και τη διαδικτυακή αλλοτρίωση, **οι πολλοί, δυστυχώς, αλέθονται μέσα στο μύλο της μαζικής χρήσης**. Αυτό έχει ως συνέπεια αρκετοί κριτικοί αναλυτές να κάνουν λόγο για «*ανεγκέφαλους του Διαδικτύου*», «*ψηφιακά εθισμένους*», «*κοινωνικά ελεγχόμενους μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας*», «*μοναχικούς λύκους του facebook*» κ.ο.κ.

Εν κατακλείδι, **είναι αναγκαίο να οριοθετούμε, να επαναξιολογούμε και κυρίως να επαναπροσδιοριζόμαστε διαρκώς απέναντι στη λειτουργία των νέων μορφών και εργαλείων επικοινωνίας στο ψηφιακό περιβάλλον. Και μάλιστα με τρόπο που ο έλεγχος των πρακτικών να ανήκει στον ίδιο τον άνθρωπο και όχι στα εργαλεία που τις υλοποιούν.** Είναι σαφές πως οι κυρίαρχες πρακτικές ευνοούνται από τη συστηματική έλλειψη όχι μόνο του "ψηφιακού γραμματισμού", αλλά και από την **απουσία μιας έλλογα κριτικής στάσης απέναντι στη χρήση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας.**

Παραταύτα, **οφείλουμε να δρομολογήσουμε μια νέα προοπτική όπου το ψηφιακό σύμπαν της επικοινωνίας να υποστηρίζει και όχι να υποκαθιστά την ανάγκη για αληθινή ζωή, ουσιαστική επαφή, αυθεντικές εμπειρίες, υπαρκτές και μη ψευδεπίγραφες πραγματικότητες**. Έχω την αίσθηση πως οι περισσότεροι συμμεριζόμαστε αυτήν την ανάγκη.

(Πηγή: slpress.gr*)*